

Минуло майже сторіччя від тих буремних років. Ровесники та соратники “Бурулі” – так Юхима Гаврилея називали односельці – пішли з життя, разом із ними – і правда про цю чудову і непересічну людину. Лишилися легенди, одну з яких автор цієї розвідки особисто чув у його рідній Веркіївці–Вертіївці років зо п’ятнадцять тому: “Гаврилей залишався живим. Його в останній момент врятував сам Петровський”. Яка ж усе-таки міцна народна віра у диво, коли вже немає на що сподіватися! А ще віра в “добраго царя”... Не хоче людська пам’ять хоронити свого героя.

У чому ж був сенс і значення життя земського вчителя, революціонера-есера Юхима Гаврилея? Відповідь на це питання мають дати подальші історіографічні розшуки.

Посилання

1. *Дроздов И.Г.* Аграрные волнения в Черниговской губернии в годы первой революции 1905–1906 гг. – М.–Л., 1925. – С. 26.
2. Там само. – С. 28.
3. Там само. – С. 31.
4. История городов и сел Украинской ССР. Черниговская область. – К., 1983. – С. 475.
5. *Дроздов И.Г.* Вказана праця. – С. 44.
6. Там само. – С. 46.
7. Там само. – С. 50.
8. Там само. – С. 52.
9. Там само. – С. 53.
10. Ніжинський краєзнавчий музей, фонди (далі – НКМФ), ф. “Громадянська війна на Ніжинщині”, спр. 1, арк. 10.
11. Державний архів Чернігівської області, ф. П–111, оп. 1, спр. 1, арк. 4.
12. Там само, арк. 6.
13. Там само, арк. 8.
14. Там само, арк. 12.
15. Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині, ф.7180, оп. 4, спр. 10, арк. 10.
16. НКМФ, ф. “Соціально-економічний розвиток Ніжинщини в 20–30–х роках ХХ ст.”, спр. 1, арк. 15.
17. Там само.

Анна МОРОЗОВА
(Чернігів)

Нові факти до біографії М.В. Нечкіної (до 110–річчя від дня народження)

Ім’я історика, академіка Академії Наук СРСР Милиці Василівни Нечкіної відоме в широких колах науковців не лише як спеціаліста з історії декабристського руху в Росії, але й з інших питань історії громадського руху в Російській імперії ХІХ ст., а також із історіографії історії СРСР ХІ–ХХ ст. Її ім’я занесене у відповідні довідники, універсальні та спеціальні енциклопедії, про цю неординарну особистість написано досить багато наукових досліджень, популярних статей [1].

М.В. Нечкіна виросла в буржуазній родині. Її батько Василь Іванович Нечкін народився 27 липня 1873 р. й походив із міщанської родини м. Осташково Тверської губернії. В 1897 р. він закінчив повний курс навчання Санкт-Петербурзького технологіч-

ного інституту зі званням інженера-технолога. Відразу після закінчення інституту він став стипендіатом Міністерства народної освіти з підготовки до посади інспектора ремісничого училища й 1 вересня 1897 р. був призначений інспектором Ніжинського ремісничого училища імені А.Ф. Кушакевича. Зазначимо, що Василь Іванович відразу ж гарно зарекомендував себе перед керівництвом Київського навчального округу. Саме він був відкомандирований від Чернігівської губернії на з'їзд завідувачів промислових училищ, що відбувся у Санкт-Петербурзі в лютому 1898 р. На початку ХХ ст. постає питання підготовки кадрів для промислових підприємств країни, опанування нових технологій у сільському господарстві. В.І. Нечкіну була доручена підготовка до відкриття нижчої ремісничої школи в містечку Мрин Ніжинського повіту Чернігівської губернії. В травні 1899 р. він був направлений до Мрина для ознайомлення з умовами відкриття й подальшого функціонування цього навчального закладу. Після цього його було направлено до м. Кологрив Костромської губернії та м. Красноуфимськ Пермської губернії, де він із 25 червня до 10 серпня 1899 р. знайомився “с существующими в России сельскохозяйственно-техническими училищами”. Наприкінці 1899 р. В.І. Нечкін порушує клопотання про реорганізацію Ніжинського ремісничого училища. Його аргументи викликали зацікавленість у Міністерстві народної освіти і 31 січня 1900 р. В.І. Нечкіна викликали до Санкт-Петербургу для особистих пояснень керуючому відділенням промислових училищ Міністерства народної освіти [2]. Думка ніжинського керуючого училищем виявилася привабливою та конструктивною. 1 липня 1900 р. Ніжинське ремісниче училище було реорганізоване в нижче технічне училище імені А.Ф. Кушакевича, сам Василь Іванович був призначений його директором. Того ж року йому було дозволено за рахунок Міністерства народної освіти побувати на Всесвітній промисловій виставці в Парижі [3]. Водночас, В.І. Нечкін продовжував піклуватися будівництвом нижчої ремісничої школи у Мрині. Думки Василя Івановича щодо розвитку професійної освіти в країні завжди цінувало керівництво Київського навчального округу, – цілком зрозуміло, чому він був уведений до складу комісії, створеної відповідно до указу Миколи II при Міністерстві народної освіти з питань подальшого поширення “промышленного образования и для обсуждения вопроса о реорганизации средних и низших технических училищ” [4]. На посаді директора Ніжинського нижчого технічного училища імені А.Ф. Кушакевича Василь Іванович Нечкін перебував до отримання призначення в 1905 р. до Ростова-на-Дону. Згодом, уже за радянського часу, від був професором Казанського політехнічного інституту.

Мати Милиці Василівни Нечкіної – Надія Миколаївна (у дівочтві Северова) отримала освіту на Вищих жіночих курсах у Санкт-Петербурзі [5]. Зрозуміло, що одержавши призначення на посаду інспектора технічного училища, В.І. Нечкін переїжджає до Ніжина із сім'єю. Квартира, де жила сім'я Нечкіних, знаходилася у будівлі училища, побудованому наприкінці ХІХ ст. На той час у родині Нечкіних уже була одна дитина – син Борис, який народився 21 травня 1897 р. У Ніжині народилися дочки Милиця та Ксенія. Досі в історіографії вважали датою народження Милиці Василівни 1901 рік, яка містилася в усіх енциклопедичних довідниках і біографічних дослідженнях про вчену. Але перегляд метричних книг ніжинських храмів за цей рік не виявив актового запису про її народження. Звичайно, реєстрація народження (тобто хрещення) могла відбутися й у іншому місті – тоді постає питання, чи в Ніжині народилася Милиця Нечкіна? Натомість, у метричній книзі Іоанно-Богословської церкви м. Ніжина був виявлений запис:

дата рождения – 11 апреля 1901 г.;

дата крещения – 29 апреля 1901 г.

имя младенца – Ксения.

Родители: директор Нежинского низшего технического училища инженер-технолог Василий Иванович Нечкин и законная жена его Надежда Николаевна, оба православные. Восприемниками при крещении были действительный статский советник Павел Стефанович Коробка и дочь генерал-майора Ольга Александровна Гржимайло [6].

Далі, перевіривши записи про народження та хрещення з метрик цієї ж церкви за інші роки, натрапили на інший запис:

дата рождения – 12 февраля 1899 г.;

дата крещения – 25 февраля 1899 г.

имя младенца – Милица.

Родители: инспектор Нежинского ремесленного училища инженер-технолог Василий Иванович Нечкин и законная жена его Надежда Николаевна, оба православные. Восприемниками при крещении были: генерал-майор Александр Игнатьевич Гржимайло и дочь статского советника Наталия Иосифовна Шарко [7].

Тож, як бачимо, питання полягало не в тому, *де* вона народилася, а *коли* народилася.

Таким чином, встановлена точна дата народження Милиці Василівни Нечкіної – 24 лютого 1899 р. (за новим стилем), тобто маємо 110-річний ювілей від дня народження відомого вченого, ніжинця за народженням. М.В. Нечкіна прожила в Ніжині недовго, але зберегла дитячі спогади про це місто. Про улюблений садочок, де багато часу проводила з братом Борисом, про Графський сад, куди батьки дітей водили на прогулянку в неділю. Не забуло славетну землячку й місто – при Ніжинському аграрному інституті* створена кімната-музей М.В. Нечкіної; є в Ніжині також вулиця, що носить ім'я відомого радянського історика.

Посилання

1. Див.: Видатні радянські історики. – К., 1969. – С. 144–146; *Дунаевский В.А., Ким М.П.* Академик М.В. Нечкина // Новая и новейшая история. – 1971. – № 5; *Зильберман С.* Академик Нечкіна // Деснянська правда. – 1988. – 13 липня. – С. 4; *Миронова И.А., Юхт А.И.* О деятельности М.В. Нечкиной в области археографии и источниковедения // Археографический ежегодник. – М., 1971; *Половникова С.* Слава і пам'ять // Деснянська правда. – 2001. – 22 лютого. – С. 4; Українська радянська енциклопедія. – Вид. 2. – Т. 7. – К., 1982. – С. 344; *Черепнин Л.В.* Академик Милица Васильевна Нечкина // Проблемы истории общественного движения и историографии. – М., 1971; й інші.
2. Державний архів Чернігівської області, ф. 1238, оп. 1, спр. 69, арк. 27–30.
3. Там само, арк. 17–18.
4. Там само, арк. 30–31.
5. Там само, арк. 31.
6. Там само, ф. 679, оп. 10, спр. 832, арк. 283 зв. – 284.
7. Там само, спр. 820, арк. 296 зв. – 297.

---

* Те саме Ніжинське технічне училище ім. А.Ф. Кушакевича, двоповерхова будівля якого лише кілька років тому зруйнована з огляду на бажання керівництва сучасного інституту збудувати на його місці більший за розміром корпус.